

Поплавата, несреќата од пожар и ерупцијата од Везув кај Овидиј и Плиниј (Упатство за методска единица)

Бјанка-Жанет Шредер
Минхен
bianca.jens.schroeder@t-online.de

Имајќи го предвид фактот дека времето за учење латински и за читање изворни текстови на училиште е мошне ограничено, тешка е задачата да се одбере кои детали да се предаваат и кои делови од текстови да се читаат, односно, во случајот, да се преведуваат. Има мошне обемна литература и секој ученик на училиште ќе запознае многу мал дел од неа – затоа мора да се преземе одговорноста за решението кои делови ќе ги читаме и зошто. Еден од критериумите кој ќе му помогне на наставникот со изборот може да биде следниов. Може да одбереме делови кои ќе им се допаднат на учениците заради разни причини, на пр., затоа што текстот отсликува реалност која може да се спореди со реалноста на учениците – бидејќи реалноста отсликана во текстот е толку различна од нивната сопствена реалност, па студентите може да се обидат да согледаат извесни аспекти од подруги гледни точки.

Кога одбираме еден текст со општ, познат предмет, првиот пристап до учениците ќе биде лесен и тогаш тие може да започнат да ги согледуваат разликите меѓу нивното сопствено знаење, пристап и мислење за предметот и она што се искажува во латинскиот текст. Тие може да научат да ја анализираат структурата и аргументацијата на латинскиот текст и тоа да го формулираат и да го споредуваат со нивното сопствено искуство. Ако го земеме искуството на учениците како појдовна точка за анализата на латинските текстови и за дискусијата на нивната содржина, едно од прашањата (кои, се разбира, се безбројни) може да биде како се осликувани човечките суштества во античките текстови – како се однесуваат тие? Со што се занимаваат, какви се нивните идеи, проблеми? Избирајќи од овој бескраен комплекс, би сакала да одделам еден аспект: човечкото страдање како последица на природна несреќа. Во главниот дел од оваа статија ќе претставам избор од фрагменти од двајца видни автори, до чии текстови може да се дојде релативно лесно, Овидиј и Плиниј Помладиот (нив и безброј други латински текстови може да ги најдете на интернет, следејќи ги линковите од главната страница - „KIRKE“: <http://www.kirke.hu-berlin.de/>). Одбраните фрагменти се одлични примери за „вештината на наративот“ и овозможуваат да се набљудува како се раскажани споредливи настани во различни книжевни видови, со различни цели. Учениците ќе научат дека има забележителна разлика меѓу раскажувањето на приказната во епиката (или во божемната епика) и раскажувањето на една приказна во облик на писмо. Посочената методска единица е упатена кон ученици на напреден латински, кои можат да работат избрани изворни текстови. Според времето што го има на располагање учителот, четирите предложени текстови може различно да се

комбинираат – само двата фрагмента од Овидиј, еден од Овидиј еден од Плиниј итн. Исто така може групи ученици да работат со различни текстови и да си ги соопштуваат сознанијата едни на други.

Но пред да се свртиме кон конкретните делови од текстови кои сакаме да ги читаме/ преведуваме со нашите ученици, накусо да ги одбележиме можните методи на читање/ преведување. Заради распоредот не може да читаме долги текстови на изворниот јазик. Затоа е секогаш добро решение да се комбинира интензивното преведување (и граматичката анализа) на одбраните делови со поопширно читање на подолги делови во превод или да се користи двојазично издание на текстот (да се прошири прочитаната литература, да се искористи кусиот преглед на едно дело).

Во првата и втората книга од *Метаморфози* на Овидиј имаат забележителна улога природните несреќи што се закана за целиот свет. Прво на светот му се заканува водата – Јупитер, кој сака да го казни човештвото за неговата лошотија, испраќа огромна поплава (Овидиј, *Мет.* 1, 253 - са. 368). Натаму на светот му се заканува огнот – Фаетхон, синот на богот Сонце, сака да ја вози кочијата на Сонцето и ја губи контролата, така што земјата е опфатена од пожар (Овидиј, *Мет.* 2,103 – 339). Обата случаи се многу детално опишани. Обично нема да биде возможно да се прочитаат целите делови со учениците, така што тие ќе читаат во оригинал само одбрани делови. Делови за интензивно учење во оригинал може да бидат: *Мет.* 1, 283-312; 1, 324-329; *Мет.* 2, 260-303.

Третиот и четвртиот текст што фигурираат во оваа единица на текстуално проучување се двете прочуени писма од Плиниј Помладиот за ерупцијата на Везув (Плиниј, *Писма* 6,16 и 6,20). Неговиот вујко и потатко, Плиниј Постариот, умрел за време на овој настан и првото писмо ги опишува неговите последни дејствувања, кога се обидува да им помогне на луѓето во областа погодена од несреќата. Плиниј пишува за оваа несреќа како очевидец; тој му пишува на историчарот Такит, со препорака дека Такит може да внесе известување за тоа во неговите историски дела. Во второто писмо Плиниј соопштува (како одговор од прашањето на Такит) што направил самиот тој во истото тоа време. Деловите за интензивно учење во оригинал може да бидат: *Писма*, 6,16: §§ 8-10, §§ 11-12; *Писма*, 6,20: §§ 6-9, §§ 13-17.

Два куси примери од писмата на Кикерон може да се искористат како појдовна точка за целата тематска единица. Во овие писма Кикерон му пишува на својот брат Квинт за поплавата на Тибер и на неговиот роб Тирон за ризиците при патувањето по морето. Тука го цитирам латинскиот текст и англискиот превод од Шаклтон Бејли (Shackleton Bailey):

На братот Квинт:

(Q. fr. 3,5,8 = Shackleton Bailey, Loeb Classical Library, 2002, no. 25)

Romae et maxime in Appia ad Martis mira proluvies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernae plurimae. magna vis aquae usque ad piscinam publicam. viget illud Homeri: ἤματ' ὀπωρινῶ ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ/ Ζεὺς ὅτε δὴ ῥ' ἄνδρεςσι κοτεσσάμενος χαλεπήνη. [...].

In Rome and especially on the Appian Way near the temple of Mars we are having extraordinarily heavy floods. Crassipes' promenade has been swept away along with a great number of residences and shops. The vast expanse of water stretches as far as the public fish pond. Homer's lines are much quoted: „An autumn day, when Zeus most mightily / Doth rain, in ire against unrighteous men.“

На Тирон: (fam 16,9,1 = Shackleton Bailey, Loeb Classical Library, 2001, no. 127)

Nos a te, ut scis, discessimus a. d. III Non. Nov. Leucadem venimus a.d. VIII Id. Nov., a.d. VII Actium. ibi propter tempestatem a.d. VI Id. morati sumus. inde a.d. V Id. Corcyram bellissime navigavimus. Corcyrae fuimus usque ad a.d. XVI Kal. Dec. tempestatibus retenti. a.d. XV Kal. in portum Corcyraeorum ad Cassiopen stadia CXX processimus. ibi retenti ventis sumus usque ad a.d. VIII Kal. interea, qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. nos eo die cenati solvimus; inde austro lenissimo caelo sereno nocte illa et die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus eodemque vento postridie – id erat a.d. VII Kal. Dec. – hora IIII Brundisium venimus.

As you know, we left you on 2 November. We reached Leucas on 6 November and Actium on the 7th, where we stayed over the 8th on account of the weather. Thence on the 9th we had a beautiful voyage to Corcyra. At Corcyra we stayed until the 15th, held up by weather. On the 16th we moved on 120 stades to Corcyra Harbour near Cassiope. Contrary winds held us there until the 22nd. Meanwhile many travellers who were too impatient to wait were shipwrecked. That day we weighed anchor after dinner. A gentle southerly breeze was blowing, the skies were clear. Sailing at our ease through the night and the next day, we reached Italy at Hydrus, and on the day following (24 November) under the same wind arrived at Brundisium at 10 a.m.

Читањето на овие куси делови може да води кон дискусијата како зборува Кикерон за поплавата и за бродоломот. Веднаш паѓа в очи дека тој само ги споменува настаните или несреќите, но не ги опишува детално.

По овој увод во предметот, може да почне обработката на подолги текстови од Овидиј и Плиниј. Секој поединечен текст од четирите избрани текстови може да биде анализиран и дискутиран со користење прашања, како на пр.:

- Анализирај како е структуриран текстот: кој е носител на дејството? Што се случува? По кој редослед?
- Кои се опишаните детали за уништениот свет и за живите суштества и што не е опишано?
- Колку внимание им се укажува на живите суштества, особено на нивното страдање?
- Каде има најмногу нагласување?

По читањето на два или повеќе текста може да се споредат одговорите на овие прашања.

- Како може да се објаснат разликите меѓу текстот/ текстовите на Овидиј и Плиниј?

Ако ги прочитале двата текста од Овидиј, учениците може да споредат:

- Зошто се случиле обете катастрофи, што ги предизвикува?

- Како ги обликува различно Овидиј двете приказни?

- Дали ги гледате хумористичните детали во описите на Овидиј? Какви се вашите реакции на хуморот во овој контекст? Можете ли да ја објасните вашата реакција? Дали можете да замислите зошто Овидиј користел хумор во овие фрагменти?

Во текот на дискусијата на овие аспекти учениците ќе разберат дека има голема разлика ако некој како очевидец му пишува за некој настан на историчар (од кого се очекува да прифати делови од настанот или барем информацијата како таква за неговото сопствено дело), особено ако загубил роднина во текот на тој настан или ако писателот има за цел да раскажува возбудливи приказни за едно далечно и митско минато, особено во едно обемно дело. Тие ќе увидат дека во деловите од *Метаморфози* главниот акцент не е ставен на последиците од природните несреќи кај човечките суштества- нивното страдање не е опишано во детали: во описот на поплавата луѓето се среќаваат меѓу земјоделството, животните, домовите, храмовите, дрвјата. Само на крајот, откако сè е поплавено, фокусот се свртува кон парот, Девкалион и Пира, кои се единствените преживеани (сосема случајно и без план, што е интересно, ако имате време да погледнете на поплавата во Генесис, каде Ное и неговото семејство преживуваат бидејќи Бог сака да преживеат). Во втората книга читаме за дејството на пожарите врз градови и цели земји, шуми, планини, извори, реки и морето, морските животни и за страдањето и ужасот на самиот Фаетхон; луѓето се споменуваат само во случајот на жителите на Ајтиопија, кои поцрнеле заради топлината. Жртви се дури и морските божества и на крајот, Телус –самата Земја- му се жали на Јупитер. Маките на луѓето (*labores hominum*) се споменуваат само попатно, кога завршува сè, кога Јупитер ги разгледува последиците од несреќата.

Во писмата на Плиниј на некои места вниманието на читателот се свртува кон неволјата и страдањето на луѓето; тој споменува дека некои луѓе се уплашени, дека тие плачат и бегаат. Од друга страна, негова основна задача е да покаже како се однесувал вујко му, односно колку храбро се обидува да помогне и како додека го прави тоа тој умира.

По собирањето и расправањето за разликите во овие делови со фокус на описот на страдањето на луѓето, учениците може да се обидат да ги објаснат овие разлики. За оваа дискусија ќе биде важно дека тие веќе имаат претстава (или ќе ја добијат овојпат) за „видот“ на видовите на кои им припаѓаат овие извадоци. Ова прашање може да дојде предвид само ако има време да се погледне целото дело – со помош на предговот во него или од страна на учителот или преку историја на книжевноста. На овој начин учениците може да научат дека за целосна интерпретација на определен фрагмент е секогаш полезно да се има претстава за неговата возможна мотивација (дел од објавено писмо во збирка од писма, дел од „невистинска епика“ и за целната публика за која е напишано (што би очекувала публиката од едно вакво писмо?).

Како додаток на споредбеното набљудување на тоа како се претставени несреќите во овие антички текстови, возможно е тоа да се спореди со сопственото искуство на учениците – преку кои медиуми тие се среќаваат со известувања на таквите несреќи

(вести, филмови, романи)? Какви се одликите на овие известувања? Како би опишале самите ученици една ваква катастрофа? Каков вид медиум би избрале тие и зошто?